

1) improvement of educational material, which implies the formation and development of competencies adequate to modern practice of socio-economic processes (this content should be rationally structured and presented in the form of multimedia educational materials that are transmitted using modern means of communication);

2) introduction of modern teaching methods - active methods of forming competencies based on the interaction of students and their involvement in the educational process;

3) construction of a modern training infrastructure, which includes information, technological, organizational and communication components;

4) creation of an educational-scientific-pedagogical complex as an innovative scientific and educational substructure that combines the activities of an educational institution that trains specialists in the field of management and economics, and organizations of various forms of ownership cooperating with it as potential employers of future specialists;

5) modernization of the content and technologies of teacher education on the basis of the implementation of a variety of forms of professional training, overcoming the narrow previous specialization of economic education;

6) development and development of effective ways for students to obtain skills and knowledge in the future profession: self-study, organization of work in small groups, joint design, training through obtaining new economic and labor experience, team training, training in the process of debates and discussions, etc.

УДК 796

ҚИЛИЧБОЗЛАРНИ ТАЙЁРЛАШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Кадириμβетов Р.Н.

*Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университетининг
Нукус филиали, Нукус шаҳри, Ўзбекистон*

Назарий билим ҳар қандай ўқув фанини ўқитишнинг асосий асосидир. Жисмоний тарбия ва спорт университетининг талабалари, айниқса, қиличбозликни секция гуруҳида чуқур ўрганаётган талабалар учун қиличбозлик тушунчаси назариясини муваффақиятли ўзлаштириш ва спорт маҳоратини изчил ривожлантириш учун, ушбу

спортни тушуниш учун асос бўлиши керак. Оқилона, мантикий изчил назарий тайёргарлик талабалар учун вазиятларни тезда англаш ва уларни қиличбозлик йўлидаги курашда дарҳол ҳал қилишга қаратилган зарур кўникма ва маҳоратларни эгаллашнинг энг яхши шартидир. Қиличбозлик кўникмаларини шакллантиришнинг асосий бошланғич бўғини - бу қиличбозликнинг назарий жиҳатлари билан танишиш ва кейинчалик амалда қўллаш [1].

Турли спорт турлари бўйича талабалар ва спортчиларнинг назарий тайёргарлиги бўйича кўплаб илмий ишланмалар мавжуд. Бироқ, жисмоний тарбия дарсларида ўқувчилар спорт машғулоти назариясини чуқурлаштирмасдан, ҳаракат фаолиятини сифатли ташкил қилишлари керак деган фикр мавжуд.

Кўп йиллар давомида олимлар қиличбозлик бўлимига жалб қилинган ўқувчилар ўртасида қиличбозлик ҳаракатларини ўзлаштириш ва бажариш сифатига назарий тайёргарликнинг таъсирини ўрганиб чиқдилар. Талабанинг ҳар томонлама баркамол ривожланиши ва унинг қиличбоз бўлиб етишиши учун комплекс ёндашув муҳим аҳамиятга эга бўлиб, бунинг учун жисмоний, техник, техник-тактик ва психологик фазилатларни юксалтириш бўйича машаққатли ишлар амалга оширилади. Тайёргарликнинг асоси - махсус машқлар ёрдамида шаклланган яхши жисмоний шаклга эга бўлиш; техник ва тактик ҳаракатлар арсенали билан қуролланиш; кенг жанговар тажриба ҳисобланади. Ушбу компонентлар муҳим деб ҳисобланади. Айнан шу фазилатларни тўғри шакллантириш учун тупроқни, шартларни, яъни қиличбознинг назарий тайёргарлигини ўрганиш керак. Афсуски, жисмоний тарбия фани ўқув жараёнида бундай машғулотларга, яъни унинг назарий жиҳатларига кам эътибор берилади.

Қиличбозликни жисмоний тарбия воситаси сифатида танлаш қуйидаги талаблар билан боғлиқ:

- жисмоний тарбия ва спорт фаолиятининг концептуал аппаратини шакллантириш ҳисобига жисмоний тарбия тайёрлаш сифатини ошириш; жисмоний маданиятнинг янги элементларини жорий этиш ва синфларга ҳиссий ва қадрият муносабатига таъсир қилиш;

- машғулотларда ҳар хил турдаги жисмоний машқларни оқилона бирлаштириш. Шундай қилиб, талабаларнинг жисмоний ҳолати ва уларнинг тайёргарлик даражасини ҳисобга олган ҳолда, машқларни талабалар учун янада жозибадор ва қулайроқ қилиш;

- уйга якка ва умумий топшириқларни бажариш бўйича мустақил ишларга талабаларни мақсадли жалб қилиш. Шунингдек, бу жараённи ўқитувчи томонидан назорат қилиш;

- машғулотнинг алоҳида қисмларини мустақил бажариш ҳисобига талабаларни касбий-педагогик фаолиятга жалб қилиш; қиличбознинг техник ва тактик тайёргарлиги бўйича ўзаро машқлар; комплексларнинг таркиби жисмоний хусусиятларни ривожлантириш учун машқ қилинади; мобил ўйинлар ва эстафеталарни, турли ёшдаги мобил ўйинлар эслатмаларини мустақил ўтказиш ва услубиятини ўрганиш; қиличбознинг жанговар амалиёти, техник ва тактик ҳаракатлар таҳлили.

Олий таълим муассасаларида ўқув-тарбиявий ишларни ташкил этиш спорт базаси имкониятлари ва иқлим шароитини ҳисобга олган ҳолда қиличбозлик секцияси ўқитувчилари томонидан деканатлар ёрдамида амалга оширилади [2].

Жисмоний тарбия ва қиличбозлик билан шуғулланадиган ташкилот, хусусан, унинг воситаси сифатида ҳар доим ҳам тўлиқ амалга ошириб бўлмайдиган муайян моддий-техник шарт-шароитларни талаб қилади.

Ўқувчиларда жисмоний тарбия ва спорт билан мунтазам шуғулланиш зарурлигига онгли ишончни шакллантириш алоҳида ишнинг муҳим шартидир.

Қиличбозлик техникаси ва тактикасини ўзлаштириш дидактик тамойиллардан фойдаланган ҳолда изчил амалга оширилади. Қиличбозлик техникаси ва жанговар ҳаракатлар гуруҳ машғулотларида, жуфтлик машқларида, шерикларнинг ўзаро дарсларида, ўқитувчи билан индивидуал машғулотларда ва машғулот жангларида ўрганилади.

Талабалар учун академик қиличбозлик машғулотларини ўтказишнинг асосий ташкилий шакли гуруҳ дарси бўлиб, унда ўқитувчи:

- жисмоний тарбиянинг умумий мақсадлари ва қиличбозлик машғулотларининг индивидуал вазифаларини ҳал қилишга қаратилган аниқ мақсад ва мавзуга эга бўлиш;

- ўқувчиларнинг эҳтиёжларини ҳисобга олиш, уларни ўз жисмоний маданиятини ривожлантириш учун фаол ҳаракатлар қилишга ундаш;

- педагогик тамойилларга риоя қилган ҳолда ва барча техника ва усуллардан фойдаланган ҳолда талабаларга юқори педагогик маҳорат билан билим бериш;

- махсус кўникма ва малакаларни онгли ва мустаҳкам эгаллашни таъминлаш;

- дарсларда олинган кўникма ва билимларни изчил ва босқичма-босқич чуқурлаштириш ва кенгайтириш ҳамда ўқувчиларда янада такомиллаштириш истагини уйғотиш;

- олдинги синфларда олинган кўникмаларни мустаҳкамлаш ва янгиларини ўзлаштиришни таъминлаш;

- жисмоний машқлар, турли спорт турлари ва қиличбозликни бажаришнинг турли воситалари ва услубий усулларидан фойдаланиш.

Талабаларнинг қизиқиши ва қиличбозликни ҳаётда зарур бўлган интизом сифатида идрок этиши учун ўқув жараёни тушунтиришлар, ҳар бир машқнинг маъносини тушунтириш ва таъминлаш билан бирга бўлади.

Хулоса. Қиличбозлик спорт тури бўйича машғулотларнинг ташкил этилиши нафақат ёшлар саломатлигини мустаҳкамлаш, балки бўлажак ўқитувчиларнинг касбий ва амалий тайёргарлик даражасини оширишга хизмат қилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Турецкий Б.В. Қиличбозлик машғулотлари. 2007.
2. Тышлер Д.А. Спорт қиличбозлиги. 1997.

УДК 796

СПОРТ БИЛАН ШУҒУЛЛАНДИГАН КИШИЛАРНИНГ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ

Казакбаева Г.У.

*Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университетининг
Нукус филиали, Нукус шаҳри, Ўзбекистон*

Руҳий ҳолатларни ўрганиш муаммосига самарали фаолият ёндашуви тадқиқотчиларнинг асарларида ўз аксини топган.

Улар спортчиларнинг техник маҳоратини оширишда, юқори натижаларга эришишда фаол мотивлар, мақсадли кўрсатмалар, истиқболли мақсадни белгилаш, ўз-ўзини тартибга солиш, ўзини ўзи